

8.12.2025

VN/13128/2025

Sosiaali- ja terveysministeriö

Valtiovarainministeriön lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi terveydenhuoltolain 7 a §:n, sosiaalihuoltolain ja sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 36 §:n muuttamisesta

Esityksen mukaan terveydenhuoltolaissa ja sosiaalihuoltolaissa säädettäisiin periaatteista, joiden mukaan palveluiden ja menetelmien kuuluminen palveluvalikoimaan ja niiden poistaminen toteutetaan julkisessa sosiaali- ja terveydenhuollossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annettua lakia muutettaisiin siten, että hyvinvointialueiden yhteistyösopimuksessa olisi jatkossa sovittava sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen ja menetelmien käyttöönottoa, käyttöä ja käytöstä poistamista koskevista yhteistyöalueetasoisista yhteistyörakenteista ja ohjauksesta. Ehdotusten tavoitteena on edistää vaikuttavuutta sekä asiakkaiden ja potilaiden yhdenvertaisuutta sosiaali- ja terveydenhuollossa sekä lisätä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoimaa koskevien valintojen avoimuutta ja hyväksyttävyyttä sekä kansallisesti, että palvelujen järjestämisen ja asiakastyön tasolla.

Esityksen kannatettavuus

Valtiovarainministeriö (VM) pitää esityksen tavoitteita kannatettavina. Palveluvalikoiman periaatteiden määrittely on tärkeää edettäessä kohti palveluvalikoiman konkreettisempaa määrittelyä ja soveltamista käytännössä. Säädettävistä periaatteista olisi mahdollista saada hyvinvointialueiden toiminnan sisältöohjaukseen nykyistä voimakkaampaa tukea. Ohjauksessa tulisikin entistä enemmän painottaa vaikuttavuutta ja tukea konkreettisesti hyvinvointialueita vähähyötyisen toiminnan karsimisessa. VM kuitenkin arvioi, että esitetty lainsäädäntö voi jäädä vaikutuksiltaan vähäiseksi, sillä tarveperiaate, turvallisuus, vaikuttavuus, kustannusvaikuttavuus ja yhdenvertaisuus ovat jo voimassa olevassa lainsäädännössä sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaa ohjaavia periaatteita.

Taloudellisten vaikutusten arviointi

VM:n arvion mukaan esitysluonnos ei anna riittävää kokonaiskuvaa ehdotuksen taloudellisista vaikutuksista. Esityksen mukaan välittömiin taloudellisiin vaikutuksiin liittyy merkittävää epävarmuutta ja vaikutusten suuruus riippuu siitä, millä tavoin periaatteita käytännössä sovelletaan. Mahdollisia välittömiä kustannuksia voi aiheutua esimerkiksi siitä, jos periaatteiden soveltamista varten luodaan uusia kansallisia rakenteita. Esityksessä ei kuitenkaan käsitellä tätä kustannusten kokonaisuutta, jakautumista tai mittaluokkaa tarkemmin. Esitystä tulisi tarkentaa tältä osin.

Hyvinvointialueita koskeviin taloudellisiin vaikutuksiin liittyy myös epävarmuutta. Esitysluonnoksen mukaan hyvinvointialueille ei muodostuisi uusia tehtäviä ja taloudelliset vaikutukset ovat välillisiä, eikä suoria euromääräisiä vaikutuksia voida ennakoida. VM pitää

mahdollisena, että yhteistyöalueen tasolla voi aiheutua lainsäädännön toimeenpanosta alkuvaiheen kustannuksia, sillä niiden tulee järjestämislain 36 §:ään esitetyn muutoksen mukaisesti sopia palveluvalikoiman periaatteisiin liittyvistä yhteistyöaluetasoisista yhteistyörakenteista ja ohjauksesta. Jos näitä yhteistyörakenteita tai ohjausta ei ole aiemmin ollut, tulee niihin ohjata tarvittavat resurssit. Esityksen vaikutusarvioita tulisi tarkentaa myös tältä osin.

Esityksen mukaan palveluvalikoiman yhdenmukaistamisella on vaikutusta hyvinvointialueiden talouteen järjestämislain 57 §:ssä tarkoitettujen hyvinvointialueiden välisten kustannusten korvausten kautta. Hyvinvointialueet eivät jatkossa joutuisi maksamaan asukkaansa toisella hyvinvointialueella tai toisessa EU-maassa saaman palveluvalikoiman ulkopuolelle rajatun hoidon kustannuksia, kun palveluvalikoimaa sovellettaisiin kansallisesti yhdenmukaisesti. Tätä kannanottoa ja vaikutuksia tulisi tarkentaa esitykseen.

Esitysluonnoksen mukaan kustannuksia laskevia muutoksia ei ole tunnistettavissa lyhyellä aikavälillä. Välillisten taloudellisten vaikutusten osalta pitkän aikavälin merkittäviksi arvioitujen kustannussäästöjen vaikutusmekanismit jäävät vaikutusarviossa epäselviksi, kun huomioidaan että säännöksiin kootut periaatteet noudattavat pitkälti voimassa olevaa lainsäädäntöä. Kustannuksia laskevaksi vaikutukseksi tunnistettu tyydyttämättömän palvelutarpeen täyttyminen voi ensivaiheessa lisätä kustannuksia.

Lausuttavana oleva esitys on osa hallitusohjelman ns. vaikuttavuuskokonaisuutta, joka muodostuu palveluvalikoiman periaatteiden lainsäädäntökokonaisuuden lisäksi arviointitoiminnan ja palveluvalikoiman linjauksiin ja rakenteisiin liittyvästä selvitys- ja kehittämisestä. Hallitusohjelman liite B:ssä on linjattu, että vaikuttavuuskokonaisuuden toimien perusteella hyvinvointialueiden rahoitusta vähennetään hyvinvointialueiden rahoituksesta annetun lain (617/2021) 9 §:n mukaisesti 58 milj.€ vuonna 2027 ja 108 milj.€ vuodesta 2028 lähtien. VM kiinnittää erityistä huomiota siihen, että esitysluonnos ei näiltä osin toteuta hallitusohjelman linjauksia. Vaikuttavuuskokonaisuuteen liittyvän säästön jäädessä toteuttamatta, tulee STM:n valmistella korvaavat säästöt, jotta valtion menokehys toteutuu suunnitellusti.

Muut vaikutukset

VM:n arvion mukaan esityksen viranomaisvaikutukset on arvioitu suppeasti. Vaikuttavuuden ja kustannusvaikuttavuuden edistämisen edellyttämä tietopohja on hajanainen ja monin osin myös puutteellinen. Kustannushyötyjen saavuttaminen edellyttää näin ollen myös kansallisen toiminnan ja rakenteiden vahvistamista, joiden tarve esityksessä tunnistetaan. Esityksessä ei kuitenkaan arvioida minkälaisia ratkaisuja ja työnjakoa lainsäädännön vaikuttava toimeenpano kansallisella tasolla edellyttäisi.

Esityksen mukaan on tärkeää, että palveluvalikoimaan liittyvät päätökset tehdään avoimesti ja läpinäkyvästi, yhtenäisiin käytäntöihin ja menettelyihin perustuen. Tätä tavoitetta kuvaavat konkreettiset esimerkit olisivat tarpeen myös hyvinvointialueita koskevan järjestämislain 36 §:ään esitetyn veloitteen konkretisoimiseksi. Esityksessä tulisi kuvata tarkemmin, minkälaisen rakenteen tai päätöksentekomenettelyn avulla hyvinvointialueiden oletetaan

tekevän priorisointia ja sisältöohjausta tilanteessa, jossa kansallisen sisältöohjauksen ja suositusten antamisen toiminta on hajanaista ja puutteellista. Jos kansallisen ohjauksen puutteiden vuoksi hyvinvointialueiden tekemät ratkaisut eriytyvät, ei palveluvalikoiman periaatteista säätäminen edistä hyvinvointialueiden palvelutarjonnan vaikuttavuuteen ja kustannusvaikuttavuuteen perustuvaa yhdenmukaistamista.

Muita ehdotuksia

Esityksessä todetaan, että periaatteesta säätäminen ei todennäköisesti tuo suurta muutosta sosiaali- ja terveydenhuollon käytännön toimintaan. Esityksen suorat taloudelliset vaikutukset jäävät vähäisiksi ja välillisiin vaikutuksiin liittyy merkittävä epävarmuutta. Esityksen vaihtoehtoisissa toteuttamistavoissa tuodaan esiin, että esityksen antamista voitaisiin lykätä, kunnes terveydenhuollon menetelmien arvioinnin ja päätöksenteon organisointimallien ja sosiaalihuollon suositustoimintaa koskevan selvityksen myötä tarkentuvat suunnitelmat on tehty. VM esittää, että tätä toteutusvaihtoehtoa tulisi edelleen arvioida, sillä hyvinvointialueiden päätöksenteon kannalta juuri kansallisella tasolla annettavat suositukset ovat keskeisiä elementtejä lainsäädännön soveltamisessa ja toimeenpanossa. On tärkeää, että palveluvalikoiman periaatteet, palvelulainsäädäntöön liittyvä uudistamistyö, sekä kansallinen informaatio-ohjaus muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden.

Hallitusohjelman mukaan selvitetään mahdollisuus säätää kansallisesta toimijasta, jolla on toimivalta linjata sitovasti palvelujen ja menetelmien kuulumisesta palveluvalikoimaan tai rajaamisesta sen ulkopuolelle. Jos sitovia linjauksia tekevästä toimijasta säätäminen osoittautuu ongelmalliseksi, ensivaiheessa voisi olla perusteltua uudistaa Palkon toimintaa sosiaali- ja terveydenhuollon palveluvalikoimaa kokonaisvaltaisemmin tarkastelevan elimen suuntaan.

VM pitää myös tärkeänä, että vaikuttavuutta ja kustannusvaikuttavuutta korostavan lainsäädännön ohella sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisessa tietopohjassa ja ohjauksessa kehitetään tapoja, joilla vähähyötyisten hoitojen ja palvelujen käyttöä voidaan vähentää. Myös medikalisaatiosta aiheutuu ei-perusteltuja kustannuksia sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämiseen.

Hallinto- ja kehitysjohtaja,

valtiosihteeri kansliapäällikkönä sijainen

Anu Nousiainen

Osastopäällikkö, budjettipäällikkö

Mika Niemelä

VN/36135/2023-VM-92

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons: